وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو

ژمارە : ٦١٩٢ لە ٢/٧/٢٠١٥

پاڵپشت بەو دەسەڵاتەی پێمان دراوە لەماددەی (٧)ی یاسای ڕێکخستنی مافی دەسکاری زەوی کشتوکاڵی لە هەرێمی کوردستان-عێراق ژمارە (١)ی ساڵی ٢٠٠٨ بریارماند بە دەرکردنی ئەم ڕێنماییەی خوارەوە :

ڕێنمایی ژمارە (٧)ی ساڵی ٢٠١٥

تایبەت بە جێبەجی کردنی یاسای ژمارە (١) ی ساڵی (٢٠٠٨)

(یاسای ڕێکخستنی مافی دەسکاری زەوی کشتوکاڵی لە هەرێمی کوردستان-عێراق)

ماددەی (١)

نیاز لەو دەستەواژانەی دادێت بۆ مەبەستی ئەو ڕێنماییە ئەو مانایانەیە کە بەرامبەریان روون کراوەتەوە:

١- وەزارەت : وەزارەتی کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو لە هەرێمی کوردستان-عێراق.

٢- وەزیر: وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو لە هەرێمی کوردستان-عێراق.

٣- بەرێوەبەر: بەرێوەبەری چەسپاندنی ماف و ڕێکخستنی خاوەنداریەتی.

٤- بەرێوەبەرایەتیە گشتیەکان: بەرێوەبەرایەتی گشتی کشتوکاڵ لە پارێزگاکانی هەرێمی کوردستان و ئیدارە تایبەتەکان.

٥- یاسا: یاسای ڕێکخستنی مافی دەسکاری زەوی کشتوکاڵی لە هەرێمی کوردستان-عێراق ژمارە (١) ی ساڵی (٢٠٠٨).

٦- یاسای چاکسازی کشتوکاڵی : یاسای چاکسازی کشتوکاڵی ژمارە (١١٧)ی ساڵی (١٩٧٠) و هەموارکردنی ئەو ڕێنماییانەی بەپێی یاساکە دەرچوون.

٧- زێدەڕۆیی : بەکارهێنانی زەوی کشتوکاڵی و بێ ئەوەی بریاری دابەش کردن یان گرێبەستی هەمیشەیی هەبێت یان بەبێ مەرجی یاسایی زەویەکە بەکاربهێنێ.

٨- بەکارهێنەر: هەرکەسێ زەوی کشتوکاڵی بەکاربهێنێ و مەرجەکانی یاسایی تیابێت بۆ گرێبەست کردن لە گەڵیا و دەسکاری بە زەویەکەش کردبێ تەنها بۆ مەبەستەکانی کشتوکاڵی.

ماددەی (٢)

مافی دەسکاری زەوی کشتوکاڵی (میری) بە مەرجێك بە واقع حال زەوی کشتوکاڵی بێت پێش دەرچوونی یاسایی چاکسازی کشتوکاڵی کە دەچەسپێندرێت بە ناوی جوتیاران کە زەوییان بەسەردابەش کراوە یان گرێبەستیان لەگەڵداکراوە بەپێی یاسای چاکسازی کشتوکاڵی بەمەرجێ بریارەکانی دابەش کردن پەسندکرابن و پێشتر پووچەڵ نەکرابێتەوە و گرێبەستەکانیش لەکاردابن و نوێ کرابنەوە و جۆری زەویەکەش دەکرێتە (مولکی دەوڵەت و مافی دەسکاری دەدرێتە جووتیار).

ماددەی (٣)

پێویستە لەسەر خاوەن مافی دەسکاری بەردەوام بێت لەبەکارهێنانی زەویەکە بۆ مەبەستەکانی کشتوکاڵی و بایەخی پێ بداو و کرین و فرۆشتنی پێی نەکات تاکو (٣) وەرزی یەك لە دوای یەك بە پێچەوانەوە ئەو کاتەی زەویەکەی بۆ مەبەستی کشتوکاڵی بەکار نەهێنێت مافی دەسکاری پووچەڵ دەکرێتەوە بە بڕیارێك لە وەزیرەوە و زەویەکەشی لێ وەردەگیرێتەوە و تۆمار دەکرێتەوە بەناوی وەزارەتی دارایی و ئابووری بۆ مەبەستی کشتوکاڵی بێ بەرامبەر .

ماددەی (٤)

مەرجەکانی گرێبەست کردن

١- پێویستە لەسەر ئەو کەسەی کە هەلسوکەوتی کردبی لەسەر زەوی کشتوکاڵی میری و هەڵسابێت بە چاککردنی زەویەکە پێش دەرچوونی یاسایی ژمارە (١)ی ساڵی ٢٠٠٨ و داچاندنی زەویەکە بۆ مەبەستی کشتوکاڵی و بایەخی پێدابی و دامەزراوەی نا کشتوکاڵی لەسەر دروست نەکردبێت وەکو (ڤیلاو و خانوو و مەلەوانگەو و پارك و شورەکردن و هتد..........) و بەمەرجێك رووبەرەکەی زیاتر نەبێت لە یەکەی دابەش کردنی کەرتەکە وخەڵك ودانیشتوی ناوچەکە بێت بەکردەیی و بەهیچ شێوەیەك موچە خۆر نەبێت و مەرجەکانی یاسایی تێدابێت بۆ گرێبەست کردن لەگەلیان وە هیچ کێشەیەك لەسەر زەویەکە نەبێت .

٢- پێویستە داواکاریەکە پیشکەش بە لیژنەکانی کارگێری زەوی و زار لە لق و هۆبە کشتوکاڵیەکان بکرێت بۆ سەیرکردنی و لێکۆلینەوە لە بوونی مەرجەکانی یاسایی بە پێی بڕگەکانی یاسای چاکسازی کشتوکاڵی و غەیری ئەوانەی گرێبەستیان نیە و بێجگە لەو زەویانەی کە تەسوییەیان تەواو نەبووە و یاخود مافی بەکارهێنانیان نەچەسپاوە و زەوی بەردەلانی وپاوان ولەوەرگا خۆش نەکرابێت جگە لەو زەویانەی کە بەردەلانن بەڵام لە واقع حال زەوی کشتوکاڵی بەپیتن پیش دەرچوونی یاسای ژمارە (١ی ساڵی ٢٠٠٨) وچاك نەکرابێت.

٣- پێویستە ئەو کەسانە مەرجی یاسایان تێدابێت (مەرجەکانی جووتیاری) وە دەبێ زەویەکە پێش یاسای ژمارە (١) ی ساڵی ٢٠٠٨ لەژێر دەستدابێ بەکردەیی ، بڕی کرێی ساڵانەی ئەو زەویەی کە بە کردەی بەکارهێناوە بدات وە ئەو کات مافی دەستکاری بەناو دەکرێت دوای تێپەر بوونی (٣) ساڵ بەسەر گرێبەستە کاتیەکەی و پاشان گۆڕینی گرێبەستەکە بۆ هەمیشەی وە پابەندبوونی بەهەموو مەرجەکانی گرێبەستەکە.

٤- لیژنەیەك دادەنریت لە بەڕێوەبەرایەتی چەسپاندنی ماف و رێکخستنی خاوەنداریەتی بۆ وردبین و لێکۆلینەوە و بڕیار دەدات کە گرێبەست و قەرەبوو کردن بۆ جوتیارەکان بکرێت ئەگەر گشت مەرجەکانی جوتیاری تێدابێت.

ماددەی (٥)

یاساکە ئەمانەی خوارەوە ناگرێتەوە:

١- ئەو زەویانەی کە کاری (تسویە) یان چەسپاندنی مافی دەسکاری بۆ نەکراوە و یاسای ژمارە (٣٢)ی ساڵی (٢٠٠٧) ئەیانگرێتەوە.

٢- زەویە تەرخان کراوەکانی سوودی گشتی کەوا بەکردەیی بەکار هاتووە لەوانە (زەوی گوند- دارستان و لەوەڕگاکان- قەبرستان......هتد) بەلاّم ئەو زەویانەی کە تەرخانکراوە بۆ وەبەرهێنان یاخود کەوتووتە ناو ماستەر پلانی شارەوانی و شارەوانیەکان و نەچووتە بواری جێبەجێکردنی پرۆژەکانی (قید التنفیذ) بۆیان هەبێت جوتیاران گرێبەستیان بۆ بکرێت بە تایبەتی ئەگەر زەویەکە باخ بێت پێش دەرچوونی یاسای ژمارە(١)ی ساڵی ٢٠٠٨).

٣- ئەو زەویانەی ژێر ئاو دەکەون و یان قەراغ ئاون.

ماددەی (٦)

بۆ جێبەجێ کردنی بڕگەکانی ئەم یاسایە بە فەرمانی وەزیر ئەم لیژنانەی خوارەوە پێك دێت:

یەکەم : لیژنەکانی چەسپاندنی ماف و رێکخستنی خاوەنداریەتی لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کشتوکاڵی پاریزگاکان پێك دەهێندرێت بە سەرۆکایەتی فەرمانبەرێکی کشتوکاڵی پسپۆر لە بواری زەوی و زار و ئەندامیەتی دوو ڕووپێو و نوێنەری تۆمارکردنی خانووبەرەی ناوچەی پەیوەندیدار و نوێنەری یەکێتی جوتیارانی ناوچەکە و هەڵدەستێ بەم کارانەی خوارەوە:

١- ئاگادارکردنەوەی دەسەلاّتی کارگێری ناوچەکە بە نوسراو بە رۆژی دەست بەکاربوونی لیژنەکە و ئاگادارکردنەوەی جوتیارەکان کە ماددەی دووەم لەو رێنمایيە دەیانگرێتەوە کە ئامادەبن لە کاتی دیاری کراو لەلایەن لیژنەکە (پاش ١٥ رۆژ لە رێکەوتی ئاگادارکردنەوە) ئەم ئاگادارکردنەوەش رادەگەیەندرێت بە هەلواسینی وێنەیەکی ئاگاداریەکە لە بنکەی یەکە کارگێریەکان و بلاّوکردنەوەی لە رۆژنامەیەکی بەربلاّو لە ناوچەکە و وێنەیەکی ئاگاداریەکە لە دەرگای مزگەوتی گوندەکە هەلدەواسرێت.

٢- لیژنەکە هەلدەستێت بە داواکردنی وێنەی تۆماری نوێ ی پارچە زەویەکان و نەخشە لە فەرمانگەکانی تۆمارگای خانووبەرە کە دوا (أفرازات) ی ئەنجامدراوی لەسەر دەست نیشان کرابێت.

٣- لیژنەکە دەچێتە شوێنی کارەکە لە رۆژی دیاری کراو لە ئاگاداریەکە و ژمارەیەك لە جوتیارەکان هەڵدەبژێرێت یاخود دەستەیەکی هەلبژێردراوی گوند بۆسوود وەرگرتن لە زانیاریەکانیان.

٤- لیژنەکە هەلدەستێت بەڕوومالێنی پارچەکان و دیارکردنی رووبەری بەکارهێنراو بەڕاستی وروون کردنەوەی تەواوی لەسەر نەخشە بە مەبەستی چەسپاندنی مافی دەسکاری وەکودیاری کردنی ژمارەی پارچەکە وکەرتەکە و ناوی کەرتەکە و ناوی ناحیە و قەزا ولەگەل دیاری کردنی پێوەری نەخشەکە و هەرچی زانیاری تر لەسەر نەخشەکە وتۆمارکردنی ژمارەکردنی پارچە زەویەکان و شوێنی گوند وکۆمەلگاکانی نیشتەجێ وزەویەکانی سوودی گشتی ورووبەرەکانی تەرخانکراوبۆ فەرمانگەکانی میری لەگەل دیاری کردنی رووبەرەکانیان وهەروەهاش ئەو رووبەرانەی کەناشێن بۆ چاندن

٥- پاش ئەوەی لیژنەکە ڕووماڵی پارچە زەویەکەی کردوو و رووبەرەکانیان دیاری کراو ووردبینی ناوی جوتیارەکان دەکات کە ماددەی دووەمی ئەو ڕێنماییە دەیانگرێتەوە ، لیژنەکە هەلدەستێت بە ڕێکخستنی کۆنوسێك بە تەواوی کە ئەمانەی خوارەوەی تێدابێت:-

أ- ژمارەی پارچەکە و کەرتەکە و جۆر و رەگەزی زەویەکە و رووبەر و سنووری (واقع حالی) و دیاری کردنی شوێنەکەی لە باکور یان باشووری هێلی باران بارین دایە ئەگەر زەویەکە پشتاوبوو وە چەندیشی دەکەوێتە ناو سنووری شارەوانیەکان.

ب- جۆری بەرووبوومی چێندراو.

ج- جۆری ئاودێری و ئاستی بەش کردنی ئاوەکە و هۆکارەکانی ئاودان و سەرچاوەکانی.

د- دیاری کردنی بە پیتی زەویەکە.

هـ- ئەو مافانەی کە هەیەتی و لەسەریەتی (وەکو مافی ڕێرەو و ئاوخواردنەوە و هاتو وچۆ)

و- ئەو رووبەرانەی کە بەدار داچێندراون و لەگەل جۆر و چڕی ژمارەی دارەکان لە هەر دۆنمێك و تەمەنیان و رووبەرەکانی داچێنراو و هەرچی لەسەر دروست کراوە لە دام و دەزگاکانی سوودی گشتی و تەرخان کراو بۆ فەرمانگەکانی دەزگا و کۆمەڵگاکانی نیشتەجێ و شوێنەواری دێرین و رووبەرەکانی میری و دیارکردنی رووبەرەکانیان.

ز- هەرچی زانیاریەکی دیکە .

سەرجەم ئەندامانی لیژنەکە واژوو لەسەر کۆنوس و نەخشەکە دەکەن و بیر و رایان دیاری دەکەن لەسەر خاوەن داواکەی مافی دەسکاری بەپێ ی یاسا کە دەیانگرێتەوە یان نا لەگەل روون کردنەوەی هۆیەکە..... پاشان بەرزیان دەکاتەوە بۆ بەرێوەبەرایەتی گشتی کشتوکاڵی پارێزگا.

دووەم:

لیژنەی بە دواداچوونەوە لە پارێزگاکان پێك دیت لەبەرێوەبەری زەوی و زار و فەرمانبەریکی کشتوکاڵی شارەزا لە بواری زەوی و زار و ئەندامیەتی رووپێویك ،ئەرکیان بە دواداچوونەوەی کارەکانی لیژنەکانی چەسپاندنی ماف و رێکخستنی خاوەنداریەتی و هەلوەستەکردن لەسەر گشت گیروگرفت و چارەسەرکردنی کێشەکانی کە رێگرن لە بەرێوەچوونی کاری لیژنەکان و لیژنەی بەدواداچونی چەسپاندنی ماف و رێکخستنی خاوەنداریەتی ئاگاداردەکاتەوە بە راپۆرتی مانگانە بە کارەکانی لیژنەکانی چەسپاندنی ماف و رێکخستنی خاوەنداریەتی بۆ جوتیاران لەسنوری پارێزگا.

سێیەم:

لێژنەی ووردبینی : پێك دەهێنرێت لە فەرمانبەرێکی شارەزا لە کاروباری زەوی و زار و ئەندامیەتی رووپێوێك و فەرمانبەرێکی شارەزا لە بواری کۆمپییوتەر، ئەرکەکەی ووردبینی کردنی کۆنوسەکان و نەخشەکانی بۆی هاتووە لە لایەن لێژنەکانی چەسپاندنی ماف و تەواوکردنی کەم و کورتیەکانی سەرەڕای هەلسان بە کۆپی کردنی نەخشەکان و بەراییەکانی بابەتەکان بە هەماهەنگی کردن لەگەل فەرمانگەکانی پەیوەندار..

دوای تەواو بوونی ووردبینی کردن ،کۆنوسەکانی چەسپاندنی مافی ئەوانەی یاساکە دەیانگرێتەوە لەگەل هەموو بەلگەنامەکان بەرزدەکرێتەوە بۆ وەزارەت بۆ پەسندکردن.

چوارەم:

لیژنەی بەدواداچوونەوە لە بەریوەبەرایەتی چەسپاندنی ماف و رێکخستنی خاوەنداریەتی پێك دیت لە بەرێوەبەری چەسپاندنی ماف و رێکخستنی خاوەنداریەتی و بەرپرسی بەشی رێکخستنی خاوەنداریەتی و فەرمانبەرێکی شارەزا لە زەوی و زار و ڕووپێویك.

پێنجەم:

بەشی رێکخستنی خاوەنداریەتی لە بەرێوەبەرایەتی چەسپاندنی ماف و رێکخستنی خاوەنداریەتی هەلدەستیت بە ووردبینی کردنی کۆنوسەکان و بەڵگەنامەکانی بۆی هاتووە لە لیژنەکانی بەرێوەبەرایەتیەکانی کشتوکاڵی پارێزگاکان و بۆی هەیە کەم و کورتیەکان تەواو بکات ئەگەر هەبوو

یاخود گەراندنەوەی بۆ لیژنەکان بۆ تەواو کردنی کەم و کورتیەکان و راست کردنەوەی هەڵەکان و پاشان بەرزکردنەوەی بۆ بەرێز جەنابی وەزیر بۆ پەسند کردن.

ماددەی (٧):

پاش پەسندکردنی کۆنوسەکانی چەسپاندنی ماف و رێکخستنی خاوەنداریەتی لەلایەن بەرێز جەنابی وەزیر بەرێوەبەرایەتی چەسپاندنی ماف و رێکخستنی خاوەنداریەتی فەرمانگەکانی تۆمارکردنی خانووبەرەی پەیوەندیدار ئاگاداردەکاتەوە و یان ب . گ .کشتوکاڵ لە پاریزگاکان بۆ تۆمارکردن و راست کردنەوەی تۆمارەکانیان بەم پێ یە و کرێ یەکی رەمزی دیاری دەکرێت لەلایەن لێژنەکانی پسپۆر لەوەزارەت و بە هەماهەنگی لەگەل وەزارەتی دارایی ئەمەش بە رەچاوکردنی بەپیتی زەویەکە و شوێنی دووری لە پارێزگاکان و قەزاکان و ناحیەکان و جۆری ئاودانی و کە دەبێتە بنەمایەك بۆ وەرگرتنی باجی یاسایی لەلایەن فەرمانگەکانی تۆمارکردنی خانووبەرە.

ماددە (٨):

دەبێت فەرمانگەکانی تۆمارکردنی خانووبەرە وێنەیەکی نەخشەی کۆتایی جیاکراوەکان (ألافراز) بداتە بەرێوەبەرایەتیەکانی گشتی کشتوکاڵ.

ماددە (٩):

کاری چەسپاندنی مافەکانی دەسکاری دەکرێت بۆ ئەوانەی ئەم یاسایە دەیانگرێتەوە بە مەرجێ رووبەرەکە تێپەڕنەکات لە ڕادەی یەکەی دابەش کردنی دیاری کراو لە ماددەی شازدەهەمی یاسای چاکسازی کشتوکاڵی.

ماددە (١٠)

یەکەم : دەبێت بەرزترین ڕادەی مافی خاوەنداریەتی لەو زەویانەی کراونەتە مولکی دەوڵەت و ئەو زەوییانەی کراونەتە مولکی سرف بەپێ ی حوکمەکانی ئەم یاسایە وەکو خوارەوە بێت.

١-لە زەوی دێمی پشت ئاو (١٠٠٠) هەزار دۆنم لەو زەوییانەی دادەچێندرێت بە هەموو جۆرە بەروبومێك.

٢-لە زەوی بەراو /أ-(١٥٠) سەد و پەنجا دۆنم لەو زەوییانەی ئاو دەدرێن بەبێ هۆ.

ب-(٢٠٠) دوو سەد دۆنم لەو زەوییانەی ئاودەدرێن بە هۆی ئامێر.

دووەم: ئەگەر خاوەن مافی دەسکاری یان خاوەن موڵك لە زەوی بە موڵك کراو موڵکێکی سرف لە ئاکامی میرات رووبەرێکی بەرکەوت و رووبەرەکە لەو رادەیە زیاتر بوو لەو سنوورەی دیاری کراوە لە سەرەوە ئەوا رووبەرە زیادەکە دەستی بەسەردادەگیرێت و تۆمار دەکرێت بە ناوی میری بۆ مەبەستی کشتوکاڵی.

سێ یەم: هیچ ئاکامێك و گۆرانکاریەك روونادات لە کاتی گۆرینی ریگەی ئاودان جا چ بە کاری میری یان کاری خاوەن زەوی لەو رووبەرانەی ئاماژەپێکراو لە برگەی (یەکەم) لە ماددەی دەیەم.

ماددە (١١):

یەکەم: ئەم ڕادانەی دیاری کراو لە خوارەوە دەبێتە نزمترین ڕادەی ئابووری بۆ زەوی کشتوکاڵی وڕەز وباغ

١-(٢٥) بیست و پێنج دۆنم لە زەوی کشتوکاڵی دێمی .

٢-(٥) پێنج دۆنم لە زەوی کشتوکاڵی کە ئاودەدرێت بە هوی ئامێر.

٣-(٢/٥) دوو دۆنم و نیو لە زەوی بەراو.

٤-(١/٥) دۆنمێك و نیو لە رەزوباغ.

دووەم: بە مەبەستی هاندانی لابردنی (شیوع) لەو زەویانەی کە لەو رووبەرانە کەمترە کە ئاماژەی پێ کراوە لە بڕگەی (یەکەم) ی سەرەوە مامەڵەکانیان دەبەخشرێن لە باجی دادوەری.

ماددە (١٢):

هیچ مافێکی یاسایی نادرێت بەو کەسەی کە زێدەرۆیی کردۆتە سەر زەوی کشتوکاڵی و رەز و باغ.

ماددەی (١٣):

لەکاتی کوژاندنەوەی مافەکانی دەسکاری لەو زەویانەی کە یاساکە دەیانگریتەوە لە ناو سنووری شارەوانیەکان خاوەنەکانیان قەرەبو دەکرێتەوە بە رێژەی (٣٪)لە رووبەری کوژێندراوە بە شێوەی زەوی نیشتەجێ ی فەرزکراو و تۆماردەکرێ بە ناویان لە جۆری مولك سرف ئەمەش لە رێکەوتی دەرچوونی یاسای ژمارە (٥ی ساڵی ٢٠٠٧) لە رۆژی (٢٠٠٧/٥/٢٠) بە دواوە بەڵام ئەو زەویانەی کە دەکەونە دەرەوەی سنووری شارەوانیەکان کاری کوژاندنەوەیان بۆ دەکرێت بەپێ ی ئەو یاسا و رێنمایانەی کە ئیستا کاری پێ دەکرێت.

ماددە (١٤):

کار بەم رێنماییە دەکریت لە رۆژی بڵاوبونەوەی لە رۆژنامەی (وەقایعی کوردستان).

ماددە (١٥):

لەرۆژی بڵاوبونەوەی ئەم رێنماییە لە رۆژنامەی (وەقایعی کوردستان) کار بە هیچ رێنماییەکی تر ناکرێت.

عبدالستار مجید

وەزیری کشتوکاڵ و سەرچاوەکانی ئاو